

- xv. 8.409 - 1947. július 4. - lékely - szlcs.,
8.6⁷³~~57~~ - 1948. február 12. - történeti - egyhangú;
xvi. 8.751 - 1948. ápr. 29. - negyes - szlcs. leltünt.

Biharfenes közp., Bihar m. 1925. v. 21.

avatói ábrat: 864. / 1947-48.

szp: 1948. v. 25.

A DEBRECENI M. TUDOMÁNYOS EGYETEM
 NYELV- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYTAN
 840. 47/48
 Érk: 1948. évi május hó 12.
 Ért.:
 dr. melléklet: 1. rész:

Előzetes kiadás:

Dr. Gyárfás György-Károly Tibor
 --- Gyöngyös Vilmos

professzionális,

Debrecen, 1948. május 12-ai.

Közzététel elfogadom

Gyárfás György-Károly

és munkatársai elfogadom

Gyöngyös Vilmos

Gyöngyös Vilmos
 Bevezető

AZ ÁLLAMI FŐHATALOM, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A NÉPSZUVERENITÁS TANÁRA.

Politikai doktori értekezés.

Készítette:
Sólyom Fekete István
jogszigorló

Debrecen, 1948 május havában.

F O R R Á S M U N K Á K :

1. Br. Balogh Arthur: Az állam tudománya/1909/.
2. Gustave le Bon: A tömegek lélektana.
3. Concha Győző: Politika.
4. Will Durant: A gondolat hősei.
5. Paul Janet: A politikai tudomány története.
6. Kant: Az örök béke.
7. Kelsen: Das Problem der Suverenität und die Theorie des Völkerrechts.
8. V. A. Karpinszki: Hogyan kormányozzák a Szovjetországot ?
9. V. I. Lenin: A nemzetek önrendelkezési jogáról.
10. Dr. Szádeczky-Kardoss Tibor: A háború és a gazdasági élet/1940/.

III

Tartalomjegyzék.

Bevezetés.....1

I. Fejezet.

1. A szuverenitás fogalma.....5

2. A szuverenitás és hatalom kapcsolata.....7

II. Fejezet.

3. A szuverenitás fogalmának és kifejlődésének története.....9

4. A szuverenitás különféle fajai.....16

A. Fejedelmi szuverenitás.....16

B. Népszuverenitás.....20

C. Nemzetszuverenitás.....25

III. Fejezet.

5. A szuverenitással kapcsolatos elméletek kritikája.....27

6. Az ésszerűen helyes és az akarat, mint két külön kategória.....29

7. Az egyének mint résznek szerves kapcsolata az állammal..... 35

8. A hatalom gyakorlásának helyes módja... 39

B e v e z e t é s.

Az állami főhatalom kérdése, különös tekintettel a népszuverenitás kérdése az, ami minden kor politikai vitáiban mint központi probléma foglalt helyet, mely azonban soha annyira ^{idősebb} ~~idősebb~~ ^{általán} mint ma még nem volt. .

Döntő jelentősége van ennek ma az új demokráciák korában, amikor a propaganda a valóságot annyira elferdíteni igyekezik.

Ezért láttam szükségét annak, hogy ezt a régi témát újra feldolgozzam s bizonyos új szempontok szerint próbáljam megközelíteni e mindig aktuális kérdést.

Az ember társas lény-zoon politikon-mint-ahogy ezt már Aristoteles a görög filozófus is megállapította. Az ember természeténél fogva szükségét érzi annak, hogy életét társas keretek között élje le.

Az emberi társas élet bizony szervezettel jár, mely különböző fejlettségi fokon más és más minőségű. -Az emberi ^{társas} életben a legmagasabb rendű ilyen szervezet az állam. Az államban éri el az emberi szervezett társadalom a legmagasabb formáját.

A nemzetközi életben ^{le} ujabbban jelentkezik egy még az államnál is magasabb szervezet

iránti óhaj. A nemzetközi forgalomban az egyes államok mint önálló, szuverén nemzetközi jogalanyok jelntkeznek.

A társadalmi élet kezdetleges fokán az emberek családokban éltek a családfő vezetése alatt. A családok szaporodásával egy szélesebb körű szervezet fogja össze az embereket. Ez a törzsi szervezet, mely már magasabbrendű szervezettség a családi közösség intézményével.

Ezen törzsek nomád életet éltek. Halászat-tal, vadászzattal foglalkoztak, helyüket állan-dóan változtatva.

A törzsi életnek állami léletté való átala-kulása arra az időre tehető, amikor a törzsek mezőgazdálkodást is művelni kezdik. -Az ókori nagy államok ott fejlődtek ki, ahol a mezőgazdálkodás kifejlődött. -A mezőgazdálkodás már helyhez kötött foglalkozás, mely az addig kóborló törzseket letelepítésre készítette.

Az ily meghatározott területen letelepedett és szervezett népeket már államoknak tekint-hetjük, mert annak már mind a három alkotó alap-eleme már adva volt.

Központi probléma maradt mindég, hogy az állam hatalmát ki gyakorolhatja ?

Ezt a témakört igyekszem e munkában le-hetőleg áttekinthető módon ismertetni.

Az első fejezetben foglalkozni fogok az

állami főhatalom fogalmával, annak belső tartalmával, reámutatva a főhatalomnak mint államalkotó elemnek döntő jelentőségére és viszonyára a többi alkotóelemekhez.

Igen fontosnak tartottam a főhatalom fogalmának tárgyalása kapcsán a hatalomnak, mint társadalmi tényezőnek a megvilágítását. A hatalom kérdésének szociológiai megvilágítása szervesen hozzá tartozik az állami főhatalom természetének megismerhetéséhez. Igen értékesek a pszichológia idevágó kutatásai, hisz maga az egész társadalmi és állami élet, a főhatalom is egy igen szövevényes tömeglélektani funkció.

A szuverenitás fogalmi meghatározása és a hatalommal való kapcsolatának ismertetése után, a második fejezetben a szuverenitás fogalmának történetével foglalkozom, ismertetve a főbb kategóriákat. A szuverenitás fajaival foglalkozva különösen a népszuverenitás kérdését tartottam szükségesnek részletesebben ismertetni, mely szerintem is központi magvát képezi az egész államhatalom kérdésének.

Munkám harmadik fejezetében a szuverenitással kapcsolatos elméletek kritikáját kívánom adni. E fejezet keretében tárgyalom részletesebben az objektivitás és a szubjektivitás viszonyát, az ésszerűen helyesnek mint képzetnek és az akaratnak, mint két külön kategóriának feltételezését.

A harmadik fejezet keretében szó lesz az egyénnek mint résznek kapcsolatáról a társadalommal mint organizációval.

A munka utolsó részében a hatalom gyakorlásának általam is elképzelt helyes módját kívánom megrajzolni, utalva mindég a szociális igazságosság megvalósításának szükségességére és a dolgozók érdeke szemelőt tartásának minden más szempontot elhalványító döntő jelentőségére.

I. Fejezet.

1. A szuverenitás fogalma.-

A szuverenitás fogalmát az állam ama általában elfogadott fogalmából nyerjük, mely szerint az állam nem más, mint egy bizonyos meghatározott területen letelepedett, főhatalom által szervezett népesség.

Ezen meghatározás szerint az államnak három alkotó alapeleme van: 1. terület, 2. nép és 3. főhatalom vagy másszóval szuverenitás.

A szuverenitás tehát mint az állam harmadik alkotó eleme jelentkezik mely szükségszerűen és szervesen hozzátartozik az állam fogalmához, mely nélkül épp úgy mint terület vagy népesség nélkül államról nem beszélhetünk.

Szuverenitás alatt az általánosan elfogadott meghatározás szerint az államnak a feltétlen akarat-elhatározási szabadságát és képességét értjük. Ezen feltétlensége a legjellemzőbb vonása a szuverenitásnak. Mindazonáltal a szuverén korlátozhatja önmaga szabadságát, amint ezt az állami önkorlátozás teóriájának hívei vallják.

A természetjog hívei azonban azt hirdetik, hogy egyetlen államnak sem lehet feltétlen akarat elhatározási szabadság mert minden államot kötnek már keletkezése pillanatában az ugynevezett állami alap-kötelezettségek és jogok. Így az állampolgárok u.n. alap-jogait minden körül-

4 6 -
mények között az államok már keletkezésük pillanatában kötelesek tiszteletben tartani. Tehát ezen alapjogok már mint a szuverén akarat korlátai jelentkeznek.

A természetjogi irókkal szemben az u.n. kényszerelmélet hívei szerint azonban csak az lehet jog, ami kikényszeríthető s amit az államok maguk alkottak. A kényszerelmélet hívei tehát tagadják a természetjog létezését, melyek szerintük lehetnek ugyan másfajta szabályok, etikai, etikett vagy társadalmi-szokás szabályai de soha nem beszélhetünk jogról vagy jogszabályról. A kényszerelmélet hívei szerint jogszabály csak az lehet, aminek vannak szankciói, azaz szerintük a jogszabály és más normatív szabályok közötti differentia specifica a kényszer, a kényszerítés.

Amennyiben a kényszerelmélet álláspontjára helyezkedünk, úgy valóban beszélhetünk az államoknak jogilag feltételen akarat-elhatározási szabadságáról.

Amennyiben azonban elfogadjuk a természetjogi álláspontot, úgy a szuverenitás fogalmánál sem beszélhetünk korlátatlanságról.

Mélyen huzódó bölcséleti kérdés ez, mely minden kor gondolkodóit és politikusait foglalkoztatta s még ma sincs általánosan elfogadott álláspont e kérdésben.

Tény az, hogy vannak a társadalom és az egyén életére is érvényes olyan

törvényszerűségek és követelmények, melyek a kauzalitás létezését látszanak bizonyítani s erre vezethetők vissza a természetjogi írók elméleti feltevései is.

Visszatérve a szuverenitás fogalmi meghatározásához, leszögezhető, hogy ezalatt legtöb-
ben a következőket értik: a szuverenitás az államok feltétlen akarat-elhatározási szabadsága, akaratának jogilag semmi által meg nem kötöttsége és ezen akaratnak feltétlen érvényesülése.

Az állam szuverenitása kifelé, más államokkal szemben a függetlenség és egyenlőségben /*aequalis potestas*/ nyilvánul meg, míg befelé állampolgáraival szemben mint legfőbb hatalom nyilatkozik meg ^(*Suprema potestas*). Ezen kettős hatása egyik legjellemzőbb tulajdonsága a szuverenitásnak.

A szuverenitás fogalmi meghatározásával kapcsolatban utalok még arra is, hogy a szuverenitás fogalma oszthatatlan, tehát helytelen úgynevezett fél-szuveren államokról beszélni, mert bár létezik szuverenitás korlátozva, de félszuveren elnevezés fogalmi lehetetlenség.

2. A szuverenitás és a hatalom kapcsolata.

A szuverenitás hatalom, az állam legfőbb hatalma, tehát hatalom. A szuverenitás és a hatalom kapcsolata nyilvánvaló.

A szuverenitás mind a külső, mind a belső megnyilvánulási formájában mint hatalom jelentkezik. Ily hatalomként jelentkezik az állam a nemzetközi forgalomban más szuveren államokkal szemben. Ezt jelzi az államoknak a nemzetközi politikai életben mint hatalmaknak a megjelölése is. Beszélnek ilymódon nagy- és kishatalmakról.

Hatalmi jellegű az állam szuverenitása befelé állampolgárjaival szemben is, mert az állami akarat hatalmi kényszerítés útján is valósítható, amennyiben a címzettek az állami akaratnak önként nem vetnék alá magukat.

A szuverén akarat rendszerint normatív szabályokban nyilatkozik meg, de megnyilatkozhat közvetlenül, azaz konkrét formákban is.

Ezek akarat-kijelentések végrehajtása során jelentkezik azután az állam tényleges hatalma, mint szuverén kényszerítő hatalom.

Röviden reá kívánok mutatni arra, hogy tulajdonképen mit is érthetünk a hatalom fogalma alatt. Egyesek így a szociológus Max Weber a hatalmat úgy határozza meg, hogy az minden eshetőséget jelent, hogy önön akaratunkat valamely társadalmi vonatkozásban ellenszegüléssel szemben is keresztül tudjuk vinni, tekintet nélkül arra, hogy ez az eshetőség min alapul. Ezen meghatározás szerint is a hatalom nem más mint az akaratnak az a tehetősége, hogy az akaró akár ellenállással szemben is,

az akaratát véghez-vinni képes legyen.

A hatalom ezen fentebbi meghatározása szerinti szemléletben, ~~(hatalom)~~ mint a hatás természettudományos oka jelentkezik, mint ahogy erre Horváth Barna is reámutatott.

Látható tehát, hogy a hatalom valamely hatás, eredmény előidézésénél mint ok, vagy feltétel jelentkezik.

Az államon belül a szuverenitás, mint a legfőbb hatalom, mint determináns tényező játszik közre az állami élet kialakításában s hat végsősorban az egyesek életére is.

Az államhatalom megnyilvánulásaiban csak fokozati különbségek vannak, mert valamennyiben ugyanazon egy államhatalom van jelen, legyen az akár törvény, akár rendelet vagy önkormányzati rendelet.

A szuverenitás és a hatalom mindig szervesen összeolvad s ha nincs független államhatalom, akkor már szuverenitásról sem beszélhetünk a szó sajátos értelmében.

II. Fejezet.

3. A szuverenitás fogalmának és kifejlődésének története.

A szuverenitás szót először ebben a formában Jean Bodin toulousei jogtanár használta, az 1577-ben megjelent művében.

Munkájának címe: "Six livres de la république", s ebben foglalkozik ő először tudományos alapoottsággal a szuverenitás kérdésével és annak fogalmi meghatározásával.

Ismerték a szuverenitás fogalmát előtte már mások is, csak nem határozták meg. Így a görögöknél kyria arche a főhatalmat, Franciscus de Victorianál a "perfecta civitas" a szuverén államot jelentette.

Bodin a következőképen határozta meg a szuverenitás fogalmát: a legnagyobb, a törvények alól feloldott hatalom /summa in cives ac subditos, legibusque soluta potestas/. A szuverenitás szó a latin superānus szóból származik melynek francia változatát a "soveraineté"-t használják ma általánosan az állami főhatalom megjelölése képen.

Jean Bodin életére nézve megjegyezni kívánom, hogy mint publicista író működött s mint jogtanár, ügyvéd s író működésével annyira kitüntette magát, hogy megnyerte IX. Károly francia király bizalmát, kit a protestánsok érdekében befolyásolt. Csak nagynehezen menekült meg 1572-ben a Bertalan-éjszén a haláltól. Előbb említett munkája a maga korában uttörő jelentőségű volt az államjog terén.

A szuverenitás fogalma egy történelmi kategória, mely a nagy és zajló európai élet eredménye képen szűrődött le.

A középkorra tehető a szuverenitás tanának kifejlődése. Főkép 1. A római egyház, 2. a német -római császárság és 3. a hűbériség harcai voltak okai annak, hogy az állami önállóság és ennek folyománya-képen az állami főhatalom a mai fogalmak szerint kifejlődhetett.

A középkor véres harcaiban állándósult az a tendencia, hogy a pápa a maga hatalmát az egész akkor már ismert világra kiterjeszse. Nemcsak a lelki hatalmat kívánták a pápák megszerezni, hanem a tényleges világi hatalmat is megszerezni törekedtek.

Legnagyobb ellenszegülésre a német-római császárok ^(később) találkoztak, akik a maguk függetlenségét a pápával szemben nyíltan hangoztatták is, sőt többször harcba is keveredtek a pápákkal. Ez a harc több-kevesebb sikerrel járt. Emlékezetes a történelemből a Canossza-járás. Ezen harcok jogosultságát mintkét fél igyekezett elméletileg is igazolni. A "két kard"-elmélet juttatta legjobban ezt kifejezésre. E szerint az elmélet szerint az Isten két kardot adott az embereknek. Egyik kard a lelkiek feletti hatalmat, a másik a világi uralmat jelképezvénő.

A császárok szerint a pápákat csak a lelkiek feletti kormányzás joga illeti meg.

A pápák azonban világi hatalmat is maguknak követelték. Az egyház ezen felfogását legjobban VIII. Bonifác az "Unam sanctam" kezdetű bullájában juttatta kifejezésre, mely szerint mind a két kard az egyház birtoklásában van/ *Utterque gladius est in potestate ecclesiae/*.

Ezen elméletnek azonban soha nem következhetett be a valóságos hatása, mivel a pápai hatalom a világgal szemben mindinkább háttérbe szorult.

Érezhető volt ez főképp a francia királyi hatalommal szemben. Érdemes látni, hogy Szép Fülöp még magát a pápát, VIII. Bonifácot rövid ideig a franciaországi Avignonban fogságban tartotta.

Már a francia király függetlenségét hirdette Pádúai Marsilius is, a párisi egyetemen, kimondván, hogy a francia király semmiféle tekintetben még lelkiek tekintetében sincs másnak alá vetve, tehát az egyháznak, a pápának sem.

Az egyházzal szemben jelentkező nemzeti függetlenségi mozgalmaknak további lökést adott a későbbi reformáció, mely nagyban hozzájárult a nemzeti öntudat kifejlesztéséhez, főképpen azáltal, hogy a vallási szertartás nyelvét (a latint) mindenütt a nemzetivel cserélték fel.

A szuverén államhatalom megerősödését a középkorban

a hűbériség gátolta a legjobban, mert az államon belül mint gyengítő tényező jelentkezett.

Az államon belül a hűbéri korszak idején az egyes hűbérurak, oly nagy hatalommal bírtak, hogy sokszor még az uralkodóval is szembe mertek szállni.

Főképp Franciaországban volt ez a helyzet, ahol hűbérurak s főképp ezek közül is a grand-seigneur-ök a saját tulajdonukat képező birtokaikon szuveréneknek tekintettek, mint ahogy a jogtörténeti emlékek is mutatják. Eredetileg tehát a seigneur-t nevezték szuverénnek, s csak később ment át ez a fogalom a francia királyra.

Ezekkel a kiskirályi hatalommal rendelkező hűbérurakkal szemben már Bodin ^(a maga korában) azt állítja, hogy a francia király hatalmának és akaratának mindenki az államon belül engedelmeskedni tartozik, jelezvén ezáltal, hogy már nem a seigneur a szuverén, hanem a király.

Maga Bodin is hangsúlyozta azonban, hogy az uralkodó ezen joga nem lehet teljesen korlátlan, mert a szuverént is korlátozza az isteni és a természeti törvény.

Hobbes angol állambölcsészlettől ered a korlátlan szuverenitás eszméje. Ő írta ugyanis "Leviathan" c. munkája címlapjára mottóként a következőket: "non est potestas super terras, qui comparetur ei" az az nincsen olyan hatalom a Földön,

melynek alá legyen vethető. Ő ezt a királyra értette, akit a szuverén hatalom birtokosának tekintett.

A korlátlan szuverenitás eszméjét vallotta később Hegel német filozófus is és ő az állam belső szuverenitásának meghosszabbítása-kép fogta fel az államoknak az egyenlőséghez való jogát a nemzetközi forgalomban.

Igen nagy viták dülnek a nemzetközi-jog létezése kérdésével kapcsolatban. Még ma is igen sokan vannak akik tagadják a nemzetközi-jog létezését azzal az indoklással, hogy nemzetközi-jog nem létezik, mert jog csak az lehet aminek szankcionáló hatása van. Már pedig a nemzetközi-jog ezt nélkülözvén, nem tekinthető igazi értelemben jognak.

A kérdést aként lehet eldönteni, hogy a jog bölcséleti mibenlétének kérdésében milyen álláspontot foglalunk el. A kényszerelmélet hívei tagadják a nemzetközi-jog jogi mivoltát, mert szrintük itt nincsenek szankciók.

Moór Gyula ^(aki maga is a kényszerelmélet híve) magyar jogbölcselő szerint a nemzetközi-jog sem nélkülözi a szankciót, mert a nemzetek jogközössége időnként oly hatalmi csoportosulásokat hoz létre, mely hatalmi csoportosulások érvényt tudnak nagyrészt szerezni a nemzetközi-jognak. Példának hozza fel a Szent-

szövetséget, az Antant-hatalmak csoportosulását és a Nemzetek Szövetségét.

Ma az Egyesült Nemzetek Szervezete/U.N.O./ lenne hivatva a nemzetközijognak érvényt szerezni, ami természetesen nagy nehézségekkel jár, mert addig amíg az egyes szuverén nemzetek nem vetik alá akarataikat a Szervezet akaratának, addig illuzórikus a nemzetközijog érvénye.

Érezhető a vágy, egy nemzetek fölötti szuverén szerv kialakítására s ennek meg is lenne a jogi lehetősége, mint ahogy erre az U.N.O. Alapokmánya módot is adna, de az egyes nagyhatalmak magatartása miatt nem igen remélhető a közeljövőben, ^{hogy} hogy ilyen ténylegesen létező szuverén szerv megalakulhasson.

Mint látható tehát a nemzetközi forgalomban tapasztalható egy nemzetek fölötti szuverén akarat kiképzésére irányuló óhaj.

Visszatekintve a szuverenitás fogalmának kialakulása történetére megállapítható, hogy Bodiné az érdem, hogy a szuverenitás kérdésével először tudományosan foglalkozott.-

4. A szuverenitás különféle fajtái.

A szuverenitás az állam minden polgárának érinti érdekeit és senkire sem lehet közömbös, hogy a hatalom hogyan és kik által gyakoroltatik.

Aszerint, hogy a hatalmat kik gyakorolják, illetve, hogy kit tekintenek a hatalom forrásául, meg szokták különböztetni a szuverenitás három fajtát: 1. fejedelmi 2. nép- és 3. nemzetszuverenitást.

Foglalkozni kívánok a továbbiakban az egyes szuverenitásokkal, különösen a népszuverenitás kérdésével, mely tulajdonképpen magát képezi az állami főhatalom egész kérdés-komplexumának.

A. Fejedelmi szuverenitás.

A fejedelmi szuverenitás gondolata fejlődött ki először a történelem folyamán s így jelentkezett már Bodin-nél is.

Bodin tulajdonképpen politikai célzattal járt el, amikor az állam legfőbb hatalmát a fejedelemelemek tulajdonította. -Erre azért volt szükség akkor, mert a francia hűbérurak önkényeskedése az idők folyamán oly türhetetlenné vált,

hogy a királyi hatalom már kezdett illuzórikussá válni. A hűbérurak megtörése céljából a francia királyok egy központosító abszolút királyságra törektek, hogy az oligarchikus rendek önkényeskedését megfékezhessek.

A francia király egységesítő törekvéseit a XIV. században megindult római jog recepciója is elősegítette.

A római jogban volt egy pár törvény, amely a királyi hatalom javára szólt. A bolognai és párisi egyetemen a legisták/a római jogot tanító glosszátorok és kommentátorok/teljes megőződéssel hirdették, hogy az államhatalom a király kezében van s ennek egységesnek kell lennie.

Franciaország szerencsés fejlődésével szemben Németországban a szeparatiztikus tendenciájú hűbéri hatalmak győzedelmeskedtek s ez a legfőbb magyarázata annak, hogy Franciaország a XIV. századtól a XIX. századig oly erős fölényt mutatott Németországgal szemben.

Szép Fülöp függetlenítette magát a pápától, XI. Lajostól kezdve pedig a hűbérurakkal szemben is feltétlen urak voltak a királyok. Nem függtek a német-római császártól sem, s így országuk minden erejét összpontosítani tudták az egyetemes célok elérésére.

A függetlenségnek mind külső, mind

belső viszonylatban való megteremtése lehetővé tetté azután Franciaországban a királyi abszolútizmus kifejlődését.

A közép és alsó hatalmaknak a királyi hatalomtól való legyőzése vezetett Franciaországban a fejedelmi szuverenitás fogalmához.

Az egyetemeken a római jogot kultiválók nyíltan hirdették a királyi felsőbbséget: quod principi placuit, legis habet vigorem. - Ennek a gondolatnak volt formába öntője Bodin, a már idézett munkájában.

A fejedelmi szuverenitásnál a szuverenitás a fejedelemmé. E szerint a tan szerint az egész államhatalmat a fejedelem jogosult gyakorolni. Az állam egyetlen igazi törvényalkotó szerve a fejedelem, aki minden hatalom forrása. A fejedelmi jogkör mindazt magában foglalja, ami kifejezetten nincs elvonva tőle, szemben az állam egyéb szerveivel, melyeknek csak szorosan meghatározott és körülírt jogkörük van.

A szuverenitás fogalma mint láthattuk a francia királyságban fejlődött ki, mely abszolút volt s ezért a szuverenitást úgy fogták fel, mint abszolút hatalmat, mint egy ember, a fejedelem abszolút hatalmát. - Ezért az elnevezés is, mely ezen szuverenitást fejedelminek jelöli meg. A fejedelmi hatalom tulsúlya idején a fejedelmi szuverenitás a tényleges államéletben adva volt.

Még a XIX. század elején a német politikusok azt hirdették, hogy az alkotmány adása által a fejedelem önként korlátozta magát bizonyos jogai gyakorlásában a nép-képviseletnek engedett jogkör által.

A fejedelem szuverenitáshoz való igényét többnyire a metafizika homályába burkolják, többnyire az Istentől származtatva ⁽²⁾ a fejedelem ⁽³⁾ e jogait, mint reájuk ruházottat.

Laband a következőképen írta a német monarchiák alkotmányáról a "Die Kultur der Gegenwart" c. gyűjteményes munkájában /1906/:-"Mindezen alkotmányok a monarchikus alapelveken nyugosznak, a népszuverenitáson nyugvó parlamentarizmussal szemben, t.i. az egész államhatalom az állam fejében egyesülve maradt. A fejedelem /Landesherr/ az egységes államhatalom hordozója mindazon jogok, melyek az alkotmány előtt őt megillették, megmaradtak nála, amennyiben azok gyakorlata az alkotmány és az országos törvényhozás által nem korlátoztatott."

"A fejedelem nem az alkotmány által nyerte uralkodói jogait, hanem ellenkezőleg ő adta az alkotmányt az országnak és ezáltal önmagát korlátozta. A népképviselet nem az államhatalom hordozója, nincs abban része, de korlátozza a fejedelmet a fejedelmi jogok gyakorlásában, amennyiben ez kötve van közreműködéséhez, hozzájárulásához és ellenőrzéséhez."

A fejedelmi szuverenitás gondolata mind elméleti, mind gyakorlati szempontból tarthatatlan s ma nincs egyetlen monarchia sem - kivéve talán Japánt - ahol a fejedelmi szuverenitás eredetét ily-képen vallanák.

Érdekes megemlíteni azt a magyar közjogi szemléletet, mely a múltban a "szentkoronatan" név alatt volt ismeretes. Ezen elmélet szerint a magyar nemzet a szentkoronában egyesül s hatalmát a nemzet a királyra^(a) koronázás alkalmával ruházza át, a koronázás tényénél fogva.

A népszuverenitás elméletének egy sajátos magyar értelmezése volt ez, mely minden hatalom forrását a szentkoronában látta, mely az egész nemzetet egybefogta.

B. Népszuverenitás.

A népszuverenitás elmélete a politikai hatalom forrásául az egyesek összességét a népet, a politikailag szervezett polgárok egyetemét /universitas~~is~~ civium/ tekinti.

E szerint az elmélet szerint, a társadalom egésze rendelkezik a politikai hatalom felett.

A népszuverenitás elmélete már az ókori állambölcseleknél megtalálható, de csak a XVIII. században lép teljesen előtérbe és

hódit teret a tényleges államéletben.

A szuverenitás⁽²²⁾ középkori felfogás szerint az állampolgárok egyeteménél, a népnél van. A szuverén hatalmat a nép a „lex regia” útján ruházta át a fejedelemre, visszavonhatatlanul. A hatalom visszavonhatatlansága nem volt soha kellőképp indokolva s nem is lehetett, mert alanyi joga a hatalomhoz örökre senkinek sem lehet.

A népszuverenitás középkori felfogása a szuverenitást, szintén csak eredetileg tulajdonította a népnek, az ettől való átruházás után azonban a legfőbb ~~hatalom~~ hatalmú orgánummá a fejedelmet teszi.

A középkori felfogás szerint a nép hatalmát szerződések útján ruházta a fejedelemre.

Itt kapcsolódik össze a szuverenitásról szóló tan, a testületekről szóló tannal, a korporációs tannal.

A középkorban, sőt az új-korban is a természetjogászok egészen Savigny és Puchta által vezetett történeti iskola fellépéséig a korporációs tan, a társasági szerződés elméletének segítségével magyarázták az államnak és az államhatalomnak világi eredetét s ennek folytán a fejedelmi hatalom keletkezését is.

Elméleti kiindulópontjuk az a feltevés volt, hogy az állam előtti időben élő emberek egykor összejöttek és elhatározták, hogy állammá szerződnek s a hatalom gyakorlását egy

személyre ruházzák. A népszuverenitás elmélete szerint ezen személy kívül áll ugyan az államon, de nem felette, hanem vele mint egyenrangú szerződő fél s így két féle szuverenitás van: maiestas realis és maiestas personalis, vagyis népszuverenitás vagy államszuverenitás és fejedelmi szuverenitás.

Ezen elmélet hívei szerint az állam keletkezése történt előbb, s a fejedelemmel kötött szerződés csak azután. E szerint két féle szerződést különböztetnek meg: 1. egyesülési szerződést/pactum unionis/ és 2. a fejedelemmel kötött szerződést/pactum subiectionis/ azaz az alávetési szerződést, melyben az államá egyesült népesség kötelezi magát, hogy a fejedelem akaratának magát alá fogja vetni.

A természetjogászok általában a szuverenitás tárgyalásánál mindég az államkeletkeztető szerződésekből indulnak ki s valamennyien a néptől származtatják a hatalmat, tehát mindeniknél a népszuverenitásból folyik a fejedelmi szuverenitás.

Egyesek így Hobbes szerint a nép a fejedelemre átruházott hatalmat vissza nem vonhatja, mások szerint pl. Milton szerint is a nép csak annyit ad át a fejedelemnek saját hatalmából amennyit akar s azt is visszaveheti bármely pillanatban.

A népszuverenitás elmélete azonban a

Rousseau által felállított alakjában gyakorolta a legnagyobb hatást az államéletre.

Rousseau szerint, ahogy ezt a "Du contrat social"-ban kifejti, a szuverenitás közakarataban áll s a nép összeségét illeti meg.

Rousseaunak célja volt visszamenni a politika első eszméire, körülbelül amint egy századdal előbb Descartes igyekezett kifejteni az első eszméket, melyből ismereteinek egész rendszere származik.

Rousseau elvei abszolút elvek, vagy azok akarnak lenni, melyeket magának a társadalomnak eszméjéből vezet le és amelyekben a társadalom létezésének lényeges feltételeit fejezi ki.

Rousseau munkájában nem valami közigazgatási rendszabályt keres, hanem ^(a) politikai jog elvont egyetemes elvét. Nem úgy veszi az embereket amint vannak, hanem általában szemléli az embert, minden időnek, helynek és körülménynek korlátján kívül. Nem azt mondja, hogy mik lehetnek a törvények, hanem azt, hogy miknek kellene lenniök, ha lehetséges volna. -Ő is tehát a helyeset és a célszerűt keresi.

Rousseau szerint különbség van a mindenki akarata/volonté de tous/és az általános akarat/volonté générale/között. Az első minden egyesnek saját javára irányuló akarata.

Szerintem itt Rousseau az általam később kifejtendő

ésszerűen helyes és az akarat különbségét akarja kihangsúlyozni. Nehezen tudja ezt azonban az olvasóval érzékeltetni, mert az érdeket, illetve az ésszerűen helyest is mint akaratot jelöli meg/volonté de tous és volonté générale/. Jobban érzékeltethette volna, ha más elnevezést használt volna. -Lehet még Rousseau előtt sem vált oly élesen el még az akarat és a képzet közötti különbség, mint ahogy azt később látni fogjuk Scoppenhauzénél, érte el legkristályosabb formáját, ez a haramadik fejezetben ismertetendő elválasztás.

Kihangsúlyozza ezt különben Paul Janet francia író is Rousseau politikájáról írt kritikájában. Paul Janet szerint is az ész és akarat két különböző dolog. -E különbséget Rousseau tökéletesen megmagyarázta és ez okból a törvényről szóló elmélete oly szilárd, mint egyik másik része sem munkájának. Rousseau igen szabatosan a következőképen fejezte ki az ész felsőbbrendűségének elvét az akarat fölött: -"Az ami jó és megegyezik a renddel, jó és megegyező a dolgok természeténél fogva és függetlenül az emberi egyezményektől....Kétségtelenül van egyetemes igazság, egyedül az észből származó." -Ehez talán csak annyit fűzzünk hozzá, hogy az igazság nem az észből származik, az értelem csak felfoghatja az igazságot, de nem maga teremti meg.

A népszuverenitás Rousseau óta minden egyes államtagnak feltétlenül egyenlő részt kíván biztosítani a z államhatalomban.

Innen alaptétele: minden hatalom forrása a nép.

A népszuverenitáson alapul a népuralmi /demokratikus/ államforma, mind közvetlen, mind közvetett formában.

C. Nemzetszuverenitás.

A felsorolások szerinti szuverenitások harmadik alakja a nemzetszuverenitás.

A nemzetszuverenitás tulajdonképpen nem is önálló kategóriája bölcséleti szempontból a szuverenitásnak. - A szuverenitás bölcséleti szempontból nézve, vagy fejedelmi, mely értelemben, hogy a fejedelem az eredeti birtokosa a hatalomnak vagy másik formájában mint népszuverenitás jelentkezik.

A fejedelmi szuverenitás melyet a nép szerződéses alávetettségének elméletével igyekeznek megmagyarázni szintén népszuverenitás, hisz ezen elmélet szerint is a nép akarata érvényesül. A nemzetszuverenitásnál is népszuverenitásról van szó csak a történelmi szemléletben jelenik meg mint önálló kategória.

Az államban szervezett népesség a nemzet. A nemzet tehát a népesség a maga jogi szervezettségébe.

A nemzet-szuverenitás tétele az,

hogy minden hatalom a nemzettől származik s hogy a királynak csak annyi hatalma van, amennyit neki az alkotmány kifejezetten megenged.

Mindkét elvet először az 1791-es francia alkotmány és az 1830.évi Belga alkotmány fejezi ki, ahonnan aztán átmentek a XIX. században keletkezett egyéb alkotmányokba.

A nemzetszuverenitás tehát nem külön kategória, a népszuverenitásból nőtt ki annak csak egy kifejelettebb és csiszoltabb formája.

III. Fejezet.

5. A szuverenitással kapcsolatos elméletek kritikája.

A szuverenitások amint előzőleg láthattuk akár mint fejedelmi, akár mint kimondottan népszuverenitás, akár mint nemzet szuverenitás **többnyire** visszavezethető a nép szuverenitásra, melynek forrásául a népet tekinthetjük.

Ezt vallották a társadalmi szerződés elméletének hívei, melynek első nyomát Epikuros-nál találjuk meg, hogy azután a XVIII. században Rousseau-nál az "Du contrat social" c. munkájában érje el a kiteljesedését.

Ezen elmélet hívei szerint a szuverén hatalom az összességet, az egész népességet illeti meg. Ezen elmélet hívei a fejedelem hatalmának forrásául is a népet jelölik meg s szerintük az uralkodók hatalmának alapját is az képezi, hogy az alattvalók egykor önként és szerződésileg alá-vetették magukat az uralkodó akaratának. Ezen társadalmi szerződés Rousseau-nál mint történelmi tény szerepel, mások azonban csak fikciónak tekintik, így Kant is.

Az uralkodók hatalmának forrásával kapcsolatban a középkori Baldus és Cinnus nevű híres jogászok úgy érvelnek, hogy a császárt egykor a nép ruházta fel a "lex regia" útján a caesari imperium gyakorlására.

A probléma megvilágításához foglalkozni kívánok a hatalom birtoklásának kérdésével.

Ha mélyebben megvizsgáljuk a hatalom birtoklásának-mondhatnánk úgy is- jogcimeit, akkor igen bonyolult kérdéshez érünk.

Tulajdonképen jogcimet a hatalomhoz nem is lehet fogalmilag formálni, ahhoz jogilag senki-nek nem lehetne jogcime, hisz még az is kérdéses, hogy önmaga felett is teljes kötetlen szabadsággal rendelkezhetik-e az egyes?

Amikor valaki hatalmat gyakorol, ez általa már mások szabadságát korlátozza, legyen bármilyen irányu is ezen hatalom gyakorlásának megnyilvánulási módja.

Én a magam részéről az egyén célját a szellemi tökéletesedés útján elérendő boldogulásban látom és éppen ezért a hatalomhoz való jogcimek közül csak azt tartom döntőnek, hogy a hatalmat gyakorló, milyen célra használja fel a birtokában levő hatalmat.

Ha az összeség tökéletesedése és boldogulása céljára használják fel a hatalmat, úgy helye lehet a hatalom gyakorlásának, akkor igazságosnak mondható az az uralom, különben elvetendő.

A történelem eddig azt bizonyította, hogy a hatalom legtöbbször a közösség érdeke ellenére is gyakoroltatott és ezért nagyon is találónak mondható az a középkori egyházi tanítás, hogy az államhatalom

erőszakos hódítás és eredményes bitorlás műve. Az állam mindég hatalmi jellegű alakulás.

A szuverenitást az-az az állami főhatalmat örökre nem lehet kisajátítani, mert nem az a döntő, hogy kit tekintünk annak jogos birtokosának, hanem az, hogy miképen gyakoroltatik ?

Ezért nem az akaratok száma szerint dönthető el valaminek a tárgyilagossága, mert mint, ahogy a következő pontban kifejteni kívánom, valaminek a helyessége nincs alárendelve az akaratnak, az akarat csak közreműködhetik valamely helyes döntés kialakításában és megvalósításában.

6. Az ésszerűen helyes és az akarat, mint két külön kategória.

A szuverenitás gyakorlásának kérdését csak úgy lehet eldönteni, ha megvizsgáljuk az ésszerűen helyest mint képzetet, függetlenül az akarttól.

Nagyon világosan mutatott rá ezen kérdésre Schopenhauer Arthur a danzigi származású filozófus "Die Welt als Wille und Vorstellung" c. munkájában. /Magyar címe: A világ mint képzet és akarat./

Szerinte a társadalomban, az állam életében és az egyén életében is azért van annyi nyomorúság, baj és szenvedés, mert az emberek

minduntalan azt tartják helyesnek amit akarnak s mivel akaratukat többnyire nem az értelem, hanem az indulatok vezérlik, magyon sokszor összeütközésbe kerülnek. Ezen gondolatot Spinozánál is megtalálhatjuk.

Ha most eszünkbe idézzük Schoppenhauer gondolatait, meg kell értsük, hogy miért töltötte el filozófusunkat annyi pesszimizmus látva az emberi butaságot és rossz akaratot, mint minden baj eredőjét. Kezd ^(ma már) világossá válni, hogy miért az a sok vita, küzdelem és meg nem értés a politikában és az államok életében is, főképp azért, mert a helyes megoldást az akaraton keresztül **Kivánják** megtalálni.

A társadalom életében is a jelenségek oly törvényszerűségekre mutatnak, melyek függetlenül léteznek az akarattól, melyeket az akarat az értelem világánál csak követhet, de soha nem maga az akarás teremti meg ^(arokat és) valaminek a helyénvalóságáról alkotott képzetet.

Meddő kísérlet tehát, hogy azt tartsuk mindég helyesnek, amit egy matematikai többség akar, mert mint már ismételten említettem a helyesség kérdése nincs alárendelve az akaratnak oly értelemben, hogy amit akarunk az helyes.

Érezhető ennek a felfogásnak az elterjedése, amióta a társadalom-tudományokkal behatóbban foglalkoznak és ^(amióta) bizonyos közeledés tapasztalható

a szellemtudományok és természettudományok között.

Amennyiben a fenti megállapításokat elfogadjuk, akkor a szuverenitás jogos birtoklásáról mint olyanról, csak akkor beszélhetünk, ha az megfelel az ésszerűen helyes követelményének.

Nem az a döntő adott esetben, hogy szubjektive mit akar a többség, mert sokszor a többség még saját érdekét sem képes értelemszerűen felfogni, hanem az hogy a tudomány mit tart helyesnek.

Ezt az értékelő álláspontot vallják többek között azok is, akik azt mondják, hogy mindig a többség érdekében kell cselekedni de ha kell még a többség akarata ellenére is.

Mit fejez ez ki? Azt, hogy a tömeg-ember azaz az átlag-ember sokszor nem képes helyesen felfogni saját érdekét.

Nem olyan könnyű dolog valamely politikai kérdésben helyesen dönteni, mert ahhoz igen sok ismeretre és fejlett politikai érzékre van szükség. Ezért megbizhatatlan dolog a tömeg megszavaztatása eredményeképpen nyert akaratot helyesnek tekinteni.

A tömegre főképp a hangulatok és az érzelmek hatnak, a tömegre logikus érveléssel hatni nem lehet s innen e tragédia, hogy a

népesség

tulnyomó többség hangulati behatásokra cselekszik. Ezzel magyarázható meg az, hogy a történelem minden korszakában a politikusok a selejtesebb, gerinctelenebb elemek csoportjához tartoztak, akik mindig a tömeg hangulati oldalait használták ki.

Politikusnak a legtárgyilagosabb, a legnagyobb tudásu egyének közül kellene kiválasztódnia, mert mit ér az ha tökéletes tudásu emberek foglalkoznak a tudományok különféle ágai-val s a legfontosabbat a társadalom életének irányítását dilettáns elemek vezetik?

Sajnos a hatalom birása elkerülhetetlenül meg szokta rontani az ész szabad ítéletét, ezért nehéz tudósnak egyben politikai szerepet is vállalni.

Megnyugtató megoldásra még is csak ez vezetne. Ez volt az álmuk a régi utópista íróknak is. Mórús Tamásnak és Baconnak. Az értelmesek és az értelem utalmáról ír Bacon is "Uj Atlantis" c. utópista államregényében, ahol egy ideális államot ír le, mintahogy azt ő elképzelte. Bacon így ír államáról: "Intézményünk célja a dolgok okainak és titkos mozgató erőinek megismerése s az emberi uralom határainak kiszélesítése, minden létező és lehető dolog megvalósítása céljából."

Más helyen a politikusokról így ír: "Minden gondolkodó álma, hogy a politikust a tudóssal

helyettesítse."

A tömegek egyik legjobb ismerője Gustave Le Bon írja a "Tömegek Lélektana" c. munkájában:—"A tömeg nem választja el a szubjektívét az objektívától." Munkájában többek között megállapítja, hogy mikép lehet hatni a tömegekre:—"Sohasem az értelemre, a gondolkodó észre való hatással, mászóval nem bizonyítás útján".

Azonban amennyiben a többség érdekében történik egy intézkedés és ha ez ellen kezdetben talán ellenállás is fejtetne ki, később, ha az egyének többsége meggyőződik az intézkedések helyénvalóságáról, akkor a kedélyek megnyugsznak s mindenki igazságosnak fogja érezni a tett intézkedést. Erre mondja Le Bon idézett munkájában:—"Csak a tapasztalat tudja a szükségessé vált igazságokat a tömeg lelkébe oltani és a veszedelmes illuziókat megsemmisíteni".

A szociológiának, de főképp a filozófiának a célja az objektív valóság felkutatása, a politikának pedig a célszerű intézkedések fogantatása.

A múlt században a pozitívizmusnak nevezett irányzat volt ezen gondolat legkövetkezetesebb hirdetője. Ezen iskola megteremtője Auguste Comte francia filozófus volt.

Ebben a korban indult meg a szocializmus rendszeres és módszeres

kutatása és elméleti feldolgozása Marx és Engels felléptével. Ők voltak megalapozói a tudományos szocializmusnak, a marxizmusnak.

A marxizmus a dialektikai materializmus elméleti alapjain épül fel, melynek társadalmi vonatkozása, az u. n. történelmi materializmus képezi alapját a marxista politikai ideológiának. A marxizmus azonban nem rendszer, dogma, hanem módszer.

A marxizmus a társadalmat is mint egy természeti jelenséget szemléli, a társadalom életében lejátszódó jelenségek okait vizsgálva.

A marxizmus tanai szerint a társadalom minden jelensége szerves függvénye tulajdonképpen a társadalom gazdasági strukturájának, melyre mintegy alépitményre épül a társadalom politikai és ideológiai felépitménye. Maga Marx és Engels is hangoztatták, hogy ezen felépitmény hatásaiban visszahat az alépitményt képező gazdasági strukurára.

E helyütt csak arra kívánok reámutatni, hogy a modern szocialista ideológiák a társadalmi életben lejátszódó események törvényszerűségét, mint valóságos természeti törvényeket vallják s éppen ezen törvényszerűségek ismeretében kívánnak céltudatosan és tervszerűen behatni a fejlődés menetére.

A társadalom törvényei hasonlatosak más természeti törvényekhez.

A statisztika segítségével deríthetők fel leginkább e törvényszerűségek.

Jellemző, hogy Quetelet a statisztika tudományos művelésének megalapozója tudományát "társadalmi fizikának" nevezte el, utalni akarván ezzel is arra a körülményre, hogy a társadalmi jelenségek körében is a fizikai törvényekhez hasonló törvényszerűségek szerint játszódnak le a történések.

A hatalom gyakorlásának mikénti módjánál is ezen fentebb jelzett társadalmi törvényszerűségekre kell tekintettel lenni és arra kell törekedni, hogy a célszerű és elméletileg is elfogadható helyes elképzelés lehetőleg mindenki előtt nyilvánvalóvá legyen, hogy ezáltal a társadalomban a béke és nyugalom fenttartható lehessen.

7. Az egyénnek mint résznek szerves kapcsolata a társadalommal és állammal.

Az államban élő egyének helyes magatartásának megismerése céljából vizsgálat tárgyává kell tenni az egyének kapcsolatát a társadalommal, mint egésszel.

Az ember társas lény, mint ilyen nem élhet elszigetelten. Már születésénél fogva is bele tartozik egy elemi közösségbe, a családba.

A családdal való kapcsolat oly erős lehet,

hogy már születése pillanatában meghatározhatja ezen körülmény további fejlődésének egész menetét.

Az emberek kivétel nélkül boldogságra vágyanak, akár tudatosan akár tudattalanul s hogy ezt még is oly nehezen találják meg, ennek főképp az az oka, hogy nem ismerik fel helyzetüket a társadalomban.

A társadalomban élők, bár látszólag függetlenek egymástól, még is szerves kapcsolatban vannak egymással, mert magatartásaik kölcsönös befolyást gyakorolnak egymásra.

Mondhatni azt, hogy nem lehet közömbös senki magatartása a másik emberre, mert alapjában véve hatásában nem is az. Áll az a tétel, hogy minden ember boldogságra törekszik, tehát egyénilig boldogulni akar. A tragédia az, hogy a többség még ma sem ismeri fel azt a körülményt, hogy nem lehet kiszakadni ebből a közösségből s magunkat tekinteni központnak. Mindenkinél fel kell ismerje helyét és hivatását, hogy mindig ^{úgy} kell ~~...~~ cselekedni, hogy abból az összeségre hátrány ne származzék. - Egoizmus és egocentrizmus két különböző és nagyon is különböző fogalom.

Az nem vitás, hogy valamilyen formában mindenki egoista az az boldogulni akar, de egészen más az értelme ezen mostmár átértékelt fogalomnak, ha erre mindenki annak biztos tudatában

törekszik, hogy ezt legjobban csak úgy érheti el, ha a többi embertársainak a boldogulását is elősegíti egyben.

A társadalmat, az államot, mint kollektívumot mint egészt, a résznek támogatni kell. Az ésszerű felismerés szerint az egyén csak így biztosíthatja legjobban előbbrejutását és boldogulását.

Bátran mondható, hogy a helyesen felismert **ön**érdek is azt kívánja, hogy a kollektívum érdekei soha ne tévesszenek el az egyesek szeme elől. - El kell oszlatni azt a sűrű ködöt az emberek agyáról, ami a kollektívum támogatása kérdésében a legtöbbször nem enged tisztán látni. Fel kell végre ismerni az egészhez való szerves viszonyt.

Ez a gondolat lebeghetett Kant a köningsbergi nagy gondolkodó előtt is, amikor megformálta ismert etikai tételét: - "Cselekedj, mindég ama szabály/maxima/szerint, melyről azt akarhatod, hogy az általános érvényűvé váljon". Kant a következő példával kívánja tételét igazolni. Követni kell mindég azt a szabályt, hogy: Ne lopj! Azért kell e szabályt követni, mert bár a lopás tényét adott esetben akarhatjuk, mert talán az, hasznot jelentene számunkra átmenetileg, de követnünk kell a tiltó parancsot, mert nem akarhatjuk azt, hogy a lopás általános szabállyá váljék, mert hisz akkor a nálunk

levő dolgok sem lesznek soha biztonságban. Ezért a helyes meggondolás azt mondja, hogy ne lopj!-Ha az emberek jobban be tudnák tartani e tanácsot nem lenne annyi szenvedés és rosszindulat.

Az ember társas lény lévén és társas életet élven, csak ily módon tudhatja helyzetét nyugalmassá és békessé tenni, mert hisz a nyugalom és a békesség jelentheti csak az igazi boldogságot.

Ami áll az egyesekre, az áll az államoknak egymásközi viszonyukra is. Addig, míg nem tárgyilagos objektivitással fogják a problémák igazi okait kutatni, addig a harmónia és a békes fejlődés lehetősége nagyon valószínűtlen marad, s az államok és népek között a megnevértés következtében csak újabb és újabb harcok és háborúk fognak dúlni.-A háborúk pedig csak gazdasági nyomort hoznak, mint ahogy ezt a második világháború pusztításai is bebizonyították, ahogy erre már 1940-ben éles előre látással Dr. Szádeczky-Kardoss Tibor a "A háború és gazdasági élet" c. munkájában reámutatott a következőket írván a háború gazdasági következményéről: "A háború értékes termelő erőket pusztít el. A nagy közgazdasági és erkölcsi károk mellett, amelyeket a jelenlegi háború okozott, kétségtelenül a legsúlyosabb veszteség a

hadviselő országok népességének véráldozata". Közelebb járnak azok az igazsághoz, akik a társadalmi törvények ismeretének birtokában céltudatosan építik a jövőt, szemben a tervszerületlen kapkodással.

8. A hatalom gyakorlásának helyes módja.

Összefoglalásként megállapítható, hogy soha, az államhatalom gyakorlásának kérdésében *sem* nem az a döntő szempont, hogy kit, vagy kiket tekintsünk a hatalom forrásául, illetve, hogy milyen az államnak, vagy a kormánynak a formája. A döntő mindég az, hogy mikép gyakoroltatik az állami főhatalom, kiknek az érdekeit szolgálja.

Az előző pontbani fejtegetéseim során arra a megállapításra jutottam, hogy az egyén soha nem különülhet el teljesen a többi emberektől.

A további kérdés az, hogy az államhatalom mindenkori birtokosai kiknek az érdekeit kell szolgálniuk ?

Ma a szocializmus és a kizsákmányálos harcának korát éljük. - Nem lehet becsületes ember előtt vitás, hogy melyik az igazságosabb irányzat.

Nem vitás, hogy csak annak lehet létjogosultsága a mindennapi kenyérhez, aki maga is hasz-

nos tagja a dolgozók társadalmának. Csak annak, aki akár mint szellemi, akár mint fizikai dolgozó kiveszi erejéhez mértén a részét a munkából. Tekinthetjük az államot egy nagy biztosító intézetnek, mely biztosítja az élet-és vagyonszükségletet, viszont cserében az egyén köteles erejéhez mértén kivenni részét az építő munkából.

Hogy kinek lehet létjogosultsága az előrejutáshoz, továbbmenőleg a politikai jogok gyakorlásához nem is képeznék már vita tárgyát. Érezhető szerte a Földön a szocializmus igazságainak diadalmas előretörése. A vita méregfogát az képezi, hogy milyen állam-és kormányforma mellett törekedjünk a szocializmus megvalósítására? Kik gyakorolják az államhatalmat?

Leszögezhető, hogy egyetlen egy állam- vagy kormányforma sem lehet öncél. Az állam- illetve a kormányformát nem lehet okolni. Nem ez a fontos. A lényeges az legyen, hogy a dolgozók érdekeit szolgálja.

Megemlíteni kívánom, hogy azzal a tévesen elterjedt fogalommal szemben, hogy dolgozó alatt csak kétkezi azaz fizikai munkás értendő, az igazság az, hogy a dolgozó fogalmába beletartoznak a szellemi munkások is. A szellemi munka mindég meg fogja tartani ~~az~~ az őt megillető helyet!

A parlamentarista rendszerek mellett a hatalmak jobban megoszlanak s így kisebb a lehetősége az önkényességre. A parlamentnek alkotmányos lehetősége adott esetben a kormányt a kormányzásért felelőségre is vonni.

A törvényhozószervet a parlamentaris államokban a szavazók által megválasztottak, a képviselők alkotják. Hátránya a parlamentarizmusnak az, hogy a választásnál nem annyira az ésszerűség, hanem inkább a hangulat hatása alatt szoktak a szavazók dönteni. - Az ideális az lenne, ha a szavazók mind öntudatos elemek lennének, akik tudatában vannak választásuk ésszerűségi követelményeivel.

Mivel a választásoknál az akarat a domináns elem, az akarat pedig mint már az előzőekben is kifejtettem nem minden esetben a helyeset és célszerűt követi, ez hátrányát a választásoknál is éreztetni fogja. Mint már előzőekben említettem a tömegember hangulati elemek hatása alatt dönt s nem a tárgyilagosság követelményei szerint.

Mennél kisebb intelligenciájú a választók nagy tömege, annál inkább az ilyen állapotok mellett mindég az fogja a politikai hatalmat gyakorolni, aki a kedélyekre nagyobb behatást tud gyakorolni. A tömegek érzelmi behatásokra cselekszenek s nem képesek felfogni a tárgyilagosságot.

A parlamentarista kormányforma mellett,

ott ahol a hatalom egy kisebb, szellemileg kiválasztott csoport, vagy személy kezében van, ott egy jól megszervezett karhatalommal a tömegeket, kik érdeküket nem képesek felismerni, vagy nem is akarnák könnyen féken lehet tartani.

Ez azonban csak mint végső kényszercselekedet jönne számításba. A kívánatos az, hogy mindenki maga is belássa valamely rendelkezés ésszerűségét és ennek magát önként alávevő, anélkül, hogy erre őt kényszeríteni kellene.

Ez volt Rousseau elképzelése is, amint ezt a "Du contrat social" c. munkájában is olvasható.

A társadalmi béke fentartása szempontjából szükséges, hogy ott ahol még a többség sem vetné alá magát, az ésszerűen helyesnek, hogy ott adott esetben még ilyen kényszerintézkedések is fogantassanak. ● Ezen kormányforma mellett csak az a félős, hogy a hatalom birtokosai önkényeskedhetnek és így a hatalom zsarnokivá válhat. A helyesen alkalmazott hatalom mindenkire áldást jelent, de az önkényeskedő már maga a földi pokol, ahol az emberek állandó rettegésben és félelemben élhetnék le életüket.

Egy ilyen tárgyilagos és igazságos kormányzó szerepre a tudósok testülete lenne hivatva. Tudósok testülete, mely magát soha nem engedné elragadtatni s mindig igyekeznék tárgyilagosan eljárni.

Azonban egy ilyen szervezeten belül is érvényesülnie kell a hatalmak-megoszlása elvének, hogy az erőszakos önkény, ne-hogy a hatalommal vissza éljen, mert a hatalom nem való mindenki kezébe. A hatalommal élni tudni kell.-

Az önkényes tulkapások megakadályozását hivatott a jog is megakadályozni, mely azonban csak akkor érdemli meg e nevet, ha az igazságosság eszméje hatja át, lévén annak vezérlő csillaga.

Minden kollektív lény csak akkor válik társadalommá és szervezetté, ha jogon nyugszik.

Egy jog nélküli társadalom-mint Krause a német filozófus mondja-ha szereteten nyugszik is, az erőszakosság és a zsarnokság zsákmányává válik. A jog és a jogi szabályozás tehát kell egy államban, mert csak így biztosítható az egyén szabadsága.

Az államon belül mindenféle intézkedés azt kell szemelőtt tartsa, hogy a dolgozók boldogulása előbbre vitessen.-Nem lehet az államformát öncélnak tekinteni.

A bírálat mindég azerint illetheti meg az államot, hogy mennyit tesz a dolgozók erkölcsi és anyagi színvonalának emelése érdekében és hogy e célból mennyire tárgyilagos és igazságos a kormányzás.

Ilyen ismérvek szerint dönthető el, hogy egy kormányzat igazságos, jó-e vagy sem.

Mindég attól függ tehát a döntés, hogy a hatalom kiknek az érdekeit szolgálja. Azt kell kutatni, hogy a dolgozók összességének legjobb érdeke szerint történnek-e az intézkedések, mindég annak világos tudatában, hogy az összesség érdeke nem mindég feltétlenül azonos az akaratok összességének többségével.

Megnyugtató megoldást fog jelenteni minden téren, amikor mindenki a pozitív ismeretek birtokában meg fogja látni tudni azt, hogy valaminek az ésszerű helyessége, így az államhatalom gyakorlásának kérdése sem az akarások, hanem végsősorban a tárgyilagos értelem szava szerint döntendő el.

Ideális természetesen az, hogy az akarat soha összeütközésbe az értelemmel ne kerüljön.

Soraim azzal a már előbb is idézett gondolattal zárom, mely szerint bár minél előbb megvalósulhatna minden gondolkodó ama álma, mely a politikust a tudóssal helyettesíti vagyis politikus csak tudós lehessen. 8